

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

Торайғыров университетінің ХАБАРШЫСЫ

Экономикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК

Торайғыров университета

экономическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3552

№ 4 (2023)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Экономическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
№ KZ93VPY00029686

выдано
Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области экономики, управления,
финансов, бухгалтерского учета и аудита

Подписной индекс – 76133

<https://doi.org/10.48081/ZRPO6395>

Бас редакторы – главный редактор

Нурғалиева А. А.

к.э.н., ассоц. профессор

Заместитель главного редактора

Ответственный секретарь

Гребнев Л. С., *д.э.н., профессор*

Шеримова Н. М., *магистр*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Шмарловская Г. А.,	<i>д.э.н., профессор (Беларусь);</i>
Кунызов Е. К.,	<i>доктор PhD, доцент;</i>
Алмаз Толымбек,	<i>доктор PhD, профессор (США);</i>
Мукина Г. С.,	<i>доктор PhD, доцент;</i>
Алтайбаева Ж. К.,	<i>к.э.н., доцент;</i>
Мусина А. Ж.,	<i>к.э.н., доцент;</i>
Титков А. А.,	<i>к.э.н., доцент;</i>
Омарова А. Р.	<i>(технический редактор).</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

© Торайгыров университет

***М. Жанат¹, С. М. Хасенова², Ж. Дәуіт³**

^{1,2,3}Торайғыров университеті, Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.,
e-mail: zhanmyrza.qaz@gmail.com

«ТАБЫС-ТҰТЫНУ» ИНДЕКСІН АНЫҚТАУ НЕГІЗІНДЕ ТҰРҒЫНДАРДЫҢ ТҰРМЫС ДЕҢГЕЙІН БАҒАЛАУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК АСПЕКТТЕРІ

Мақалада авторлар тұрғындардың тұрмыс деңгейін интегральдық бағалаудың әдістемелік ыңғайларын қайта қарауға арналған өз зерттеулерінің нәтижелерін ұсынады.

Авторлар ұсынған жаңа ыңғай қазіргі жағдайда тұрғындардың тұрмысы деңгейін сипаттайтын көрсеткіштердің жалпы жүйесіндегі жекелеген индекстердің өзектілігін анықтау болып табылады. Авторлар тұрғындардың «табыс-тұтыну» индексі көрсеткішінің маңыздылығын атап көрсетеді. Бұл көрсеткішті ресми статистикалық мәліметтер бойынша анықтаудың авторлық әдістемесі ашылып көрсетілген. Тұрғындардың «табыс-тұтыну» индексінің барлық құраушы көрсеткіштері қарастырылып, талданған және оны есептеудің қиындықтары және оларды жеңу жолдары аталған. Мақалада бұл индекстің Қазақстанның 2014-2020 жылдардағы мәліметтері бойынша іс жүзіндегі есебі ұсынылған. Қазақстан халқының тұрмыс деңгейін бағалау және талдау үшін «табыс-тұтыну» индексін есептеу нәтижесінде алынған интерпретациялау маңызды болып табылады. Авторлардың индексті біршама жылдардағы серпіні бойынша қарастыруы Қазақстан халқының тұрмыс деңгейіндегі өзгерістердің беталыстарын ашуды жақсартуға мүмкіндік береді. Авторлар «табыс-тұтыну» индексін халықтың тұрмыс деңгейін интегралды бағалаудың басқа да жалпы қабылданған көрсеткіштерімен үйлестіре отырып қолданудың қажеттілігі мен орындылығын атап өтеді.

Зерттеудің авторлар қойған мақсатын тұрмыс деңгейін бағалау әдістемесін жетілдіруге арналған ыңғайларды анықтау болды.

Кілтті сөздер: тұрмыс деңгейі, ақшалай табыстар, тұтыну шығыстары, тұрғындардың қарыздары, күндік қуаттану құны, табыстардың әділ бөлінуі

Кіріспе

Тұрмыс деңгейі – аймақтың тұрғын халқының физиологиялық, материалдық, рухани, әлеуметтік және басқа да сан алуан қажеттіліктерінің қанағаттандырылуы дәрежесін бейнелейтін көрсеткіштер кешенімен қорытылып, анықталатын әлеуметтік-экономикалық категория. Оны анықтауда тұрғындардың тұрмысының ахуалын жан-жақты сипаттайтын мейілінше көп көрсеткіштер қамтылуы және тұрмыс деңгейі сол көрсеткіштердің негізінде қорытылып, анықталуы тиіс. Ол үшін бірінші кезекте тұрмыстың барлық қырларын қамтыған, ахуалын нақтылы сипаттайтын көрсеткіштер кешені қажет. Мұндай көсеткіштер кешен ішінде сипаттық белгілеріне қарай топтастырылып, қорытылып алынған мәліметтер негізінде талдау жұмыстары жүргізіледі.

Туындама деңгейлерден тұрмыс деңгейінің қорытынды деңгейі анықталады. Ал, табыс-тұтыну туындама деңгейі құраушы деңгейлерден қорытылып анықталады [1].

Әдебиеттік шолу. Тұрмыс деңгейін зерттеу әдістемелердің ішінен әлем елдерінде халықтың тұрмысының түрлі аспектілерін бағалау, деңгейлерін анықтау және салыстыру мақсаттарында қолданылатын БҰҰ-ның «Адами әлуаттің дамуы индексі» әдістемесін [2], «Бүкіл әлемдік бақыттылық индексі» әдістемесін [3], «The Legatum Institute» зерттеу орталығы әлем елдерінің көркеюі индексі әдістемесін [4], «International living» журналының өмір сапасы индексі әдістемесін [5] және т.б. атап айтуға болады.

Материалдар мен әдістер

Мақалада қарастырылған мәселелерді зерттеуде материалды жалпылау және талдау, деректерді сәйкестендіру және салыстыру секілді әртүрлі жалпы ғылыми әдістемелік тәсілдер қолданылды.

Ақпараттық-эмпирикалық база ҚР Ұлттық Банкі, Ұлттық статистика бюросы, ФАО-ның ресми деректері, талдамалық шолулар, интернет-ресурстар негізінде қалыптасқан. Зерттеу барысында өзіндік авторлық есептеулер жүргізілді.

Негізгі бөлім. Тұрмыстың туындама деңгейлерінің бірі – табыс-тұтыну деңгейі. Табыс-тұтыну деңгейі – елдегі (аймақтағы) тұрғын халықтың табыстық, өндірушілік ахуалдарын және негізгі тұтыну шығыстарының жай-күйін қорытынды бейнелеуші деңгей. Табыс-тұтыну деңгейі жанбасына шаққандағы ІЖӨ, ҰЖТ, үйшаруашылығының ақшалай табысы, табыстар

теңсіздігі, үйшаруашылығының азық-түлік тауарларын, азық-түліктік емес тауарларды тұтыну, ақылы қызметтерге және жалпы тұтыну шығыстары, тұтыну қоржыны мен азық-түлік қоржыны, жанбасына шаққандағы жеке тұлғалардың банктік несиелерінің шамасы, 1 адамға шаққандағы күндік қуаттанудың құны секілді көрсеткіштерге негізделген құраушы индекстерден қорытылып, есептеледі.

Негізгі көрсеткіштерден, олардағы мүмкін теріс ықпалдардан арылта отырып, тұрмыс деңгейінің қорытынды көрсеткіштері қорытылып алынады. Мұндай қорытып алулардың екі тәсілі бар. Егер, негізгі көрсеткіш оң ықпалды көрсеткіш болса, қорытынды көрсеткіш негізгі көрсеткішпен есептеледі, ал негізгі көрсеткіш теріс ықпалды көрсеткіш болса, қорытынды көрсеткіш бір санының негізгі көрсеткішке қатынасымен анықталатын болады (1-формула).

$$R = \frac{1}{r}, *$$
(1)

* – Автор құрастырған

Тұрмыс деңгейінің көрсеткіштерінің авторлық жүйесі 1-кестеде келтірілген.

Кесте 1 – Табыс-тұтыну деңгейі көрсеткіштерінің жүйесі*

С и п а т т а у ш ы көрсеткіш атауы	Негізгі көрсеткіш		
	есептеу амалы	атауы	о н (+), теріс (-)
ІЖӨ	Е л д і ң І Ж Ө - і н і ң х а л ы қ т ы ң с а н ы н а қ а т ы н а с ы	Жанбасына шаққандағы ІЖӨ	+
Инфляция деңгейі	Үйшаруашылығының	Үйшаруашылығының айлық	+
Үйшаруашылығының ақшалай табыстары	ақшалай табысының айлық орташасы	ақшалай табысы	

* – Автор құрастырған

Тұрмыстың туындама деңгейлерінің бір индикаторы – табыс-тұтыну деңгейі индексі (I_{LIC} – Index of level of income-consumption). Мұнда үйшаруашылығының айлық ақшалай табысы, айлық тұтыну шығыстары, жеке тұлғалардың банктік несиелерінің көлемі, бір адамның күндік тамағының орташа құны, ЖІӨ-нің жанбасына шаққандағы көлемі, қорлар коэффициенті, үйшаруашылығының азық-түлік тауарларын, азық-түліктік

емес тауарларды, ақылы қызметтерді тұтыну шығыстарының көлемі секілді көрсеткіштерге негізделген 9 құраушы индекс топтастырылады.

Табыс-тұтыну деңгейінің құраушы индекстері (I_{LCI-n}):

Ақшалай табыстар деңгейі индексі (Бұл индекс үйшаруашылығының айлық ақшалай табысының зерттеу өрісіндегі белгіленген валютамен (әрі қарай – ЗӨБВ) есептелген сомасы негізінде анықталады;

Тұтыну шығыстары деңгейі индексі (I_{LI-2})

(Индекс үйшаруашылығының айлық тұтыну шығыстарының айлық ақшалай табыстарына қатынасы көрсеткішінің оң мәні негізінде анықталады;

Халықтың қарыздары деңгейі индексі (I_{LI-3}) Аталмыш индекс жеке тұлғалардың банктік несиелерінің жанбасына шаққандағы айлық орташа көлемінің үйшаруашылығының айлық ақшалай табысының көлеміне қатынасы көрсеткішінің оң мәні негізінде анықталады;

Күндік қуаттану құны деңгейі индексі (I_{LI-4}) Аталмыш индекс бір адамның күндік тамағының 1 000 ККал-сының орташа құнының ЗӨБВ-мен есептелген сомасының оң мәні негізінде анықталады;

ЖІӨ деңгейі индексі (I_{LI-5}) Бұл индекс жанбасына шаққандағы ЖІӨ-нің ЗӨБВ-пен есептелген көлемі негізінде анықталады;

Табыстардың әділ бөлінуі деңгейі индексі (I_{LI-6}) Аталмыш индекс қорлар коэффициентінің оң мәні негізінде анықталады;

Азық-түлік тауарларын тұтыну деңгейі индексі (I_{LI-7}) Индекс үйшаруашылығының азық-түлік тауарларына айлық шығыстарының ЗӨБВ-мен есептелген сомасы негізінде анықталады;

Азық-түліктік емес тауарларды тұтыну деңгейі индексі (I_{LI-8}) Индекс үйшаруашылығының азық-түліктік емес тауарларды айлық тұтыну шығыстарының ЗӨБВ-мен есептелген сомасы негізінде анықталады;

Ақылы қызметтерді тұтыну деңгейі индексі (I_{LI-9}) Бұл индекс үйшаруашылығының ақылы қызметтерге айлық шығыстарының ЗӨБВ-мен есептелген сомасы негізінде анықталады.

Табыс-тұтыну деңгейінің құраушы индекстері 2-формуламен есептеледі.

$$I_{Lm} = \frac{R_i - R_i^{\min}}{R_i^{\max} - R_i^{\min}}, * \quad (2)$$

мұндағы, R_i – i -нші қорытынды көрсеткіштің нақтылы мәні;

$R_i^{\max}$ – i -нші қорытынды көрсеткіштің белгіленген ең үлкен мәні;

R_i^{mix} – i -нші қорытынды көрсеткіштің белгіленген ең кіші мәні.

* – Автор құрастырған

Табыс-тұтыну деңгейінің индексі ($I_{\text{ЛС}}$) құраушы деңгей индекстерінің үлестік коэффициенттерін ескере отырып, 3-формуламен есептеледі.

$$I_{\text{ЛС}} = 0,1 \times \sum_{i=1}^2 I_{L_{1-i}} + 0,09 \times \sum_{i=3}^6 I_{L_{1-i}} + 0,08 \times \sum_{i=7}^9 I_{L_{1-i}}, \quad * \quad (3)$$

* – Автор құрастырған

Енді, авторлық әдістемелерді қолданып Қазақстанның 2014-2020 жылдардағы табыс-тұтыну деңгейін талдау нәтижелеріне қысқаша тоқталайық.

Жалпы алғанда сол жылдары халықтың ақшалай атаулы жалпы табыстары 2 еседен артық өскенімен, жанбасына шаққандағы нақты шамасы 39,3 %-ға ғана артқан (3-кесте). Сәйкесінше, ақшалай табыстар деңгейі көтерген, индекстерінің мәні 2014 жылы – 0,3586, 2017 жылы – 0,3252, 2020 жылы – 0,6305 болған [6]. Бұл аралықта халықтың жанбасына шаққанда айлық атаулы тұтыну шығыстарының өсуі ақшалай табыстардың өсуімен қатар жүргендіктен жалпы тұтыну шығыстары деңгейінің көтерілуі орын алған. Зерттеу кезеңінде үй шаруашылығының банктік несиелері көлемінің 2 есеге жуық ұлғаюы салдарынан халықтың қарыздары деңгейі 2020 жылы 2017 жылға қарағанда біршама құлдырап, 2014 жылғы деңгейге жақын құлаған [7]. Ал, 1 адамға есептелген күндік орташа тамақтың 1 000 ККал-ның құнының 2 еседен артық қымбаттауы салдарынан күндік қуаттану құны деңгейі өткен жылдарға қарағанда 2020 жылы күрт төмендеген [8].

Кесте 3 – Ақшалай табыстар, тұтыну шығыстары, халықтың қарыздары және күндік қуаттану құны деңгейлері*

Жыл	Ақшалай табыстар деңгейі		Тұтыну шығыстары деңгейі		Халықтың қарыздары деңгейі		Күндік қуаттану құны деңгейі	
	атаулы, мың теңге	жанбасына шаққанда айлық нақты, теңге	тұтыну шығысының ақшалай табысқа қатынасы	оң мәні	жеке тұлғалардың банктік несиелері, млн теңге	оң мәні	1000 ККал орташа құны, теңге	
							атаулы	оң мәні
2014	1 084 500,8	62 271	0,5502	1,82	3 706 093,0	3,51	225	0,4363

2017	1 519 944,6	59 267	0,5533	1,81	4 248 129,9	4,29	308	0,4607
2020	2 192 412,5	86 746	0,4774	2,09	7 123 077,0	3,69	450	0,1818

* автор Ұлттық статистика бюросы және БҰҰ Азық-түлік және ауылшаруашылығы ұйымы (FAO) деректері негізінде құрастырған

2014-2020 жылдарда елдің атаулы ЖІӨ екі есеге жуық артқанымен, оның жанбасына шаққандағы нақты көлемі елеулі өзгеріске ұшырамаған [9]. Нәтижесінде, бұл кезеңде аталмыш деңгей индексінің мәні 2014 жылы – 0,30, 2017 жылы – 0,2562 болып құлап, 2020 жылы 0,4438-ға көтерілген (4-кесте).

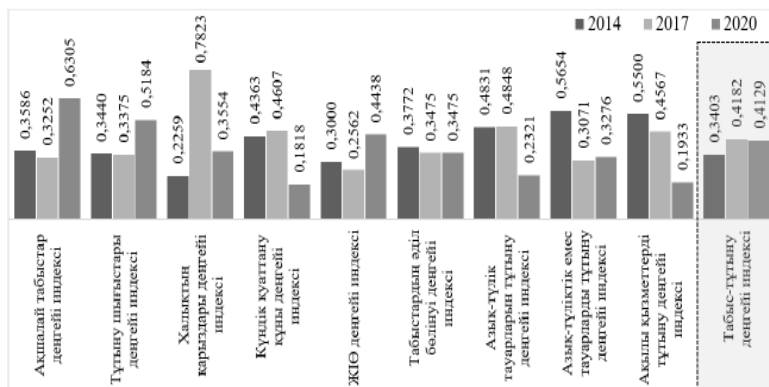
Бұл кезеңде табыстардың әділ бөлінуі деңгейі өзгеріссіз қалған [10]. Индекстері: 2014 жылы – 0,3772, 2017 жылы – 0,3475, 2020 жылы – 0,3475. Ұйшаруашылығының тұтыну шығыстарындағы азық-түлік тауарларына шығыстарының үлесі 2014 және 2017 жылдары шамамен 47 %-ды құраса, 2020 жылы ұлғайып 58 %-ға жеткен. Нәтижесінде, елдегі азық-түлік тауарларын тұтыну деңгейі қатты төмендеген. 4-кесте мәліметтерінен азық-түліктік емес тауарларды тұтыну деңгейі соңғы жылдары 2014 жылға қарағанда күрт төмендегенін, ақылы қызметтерді тұтыну деңгейі жылдан-жылға құлдырап жатқанын байқаймыз [11].

Кесте 4 – ЖІӨ, табыстардың әділ бөлінуі, азық-түлік тауарларын, азық-түліктік емес тауарларды және ақылы қызметтерді тұтыну деңгейлері*

Ж	ЖІӨ деңгейі	Табыстардың әділ бөлінуі деңгейі		Азық-түлік тауарларын тұтыну деңгейі		Азық-түліктік емес тауарларды тұтыну деңгейі		Ақылы қызметтерді тұтыну деңгейі	
	нақты ЖІӨ жанбасына шаққанда, мың теңге	қорлар коэффициенті	оң мәні	Тұтыну шығысындағы азық-түлік тауарларына шығыстың үлесі	оң мәні	Тұтыну шығысындағы азық-түлік емес тауарларға шығыстың үлесі	оң мәні	Тұтыну шығысындағы ақылы қызметтерге шығыстардың үлесі	оң мәні
2014	2 278,1	5,7	0,1754	0,47	2,1425	3,29	0,3041	4,36	0,2292
2017	2 120,4	5,9	0,1695	0,47	2,1455	4,06	0,2465	4,69	0,2133
2020	2 795,4	5,9	0,1695	0,58	1,7234	3,98	0,2511	5,93	0,1686

* автор Ұлттық статистика бюросы деректері негізінде құрастырған

Жалпы алғанда, осы жылдары елдің табыс-тұтыну деңгейі ерекше өзгерістерге ұшырамағанымен, 2017 жылы 2014 жылға қарағанда біршама көтерілгенімен, 2020 жылға қарай қайта төмендеген (1-сурет).

Сурет – 1 Қазақстанның 2014-2020 жылдардағы табыс-тұтыну деңгейі*

* автор 3-4 кестелердегі деректер негізінде құрастырған

Қорытынды. Тұрмыс деңгейін интегральдық анықтаудың авторлық әдістемесінде тұрмыс деңгейінің көрсеткіштері жүйесі құрастырылған. Мұнда тұрмыс деңгейінің көрсеткіштері негізгі, қорытынды бағалаушы көрсеткіштерге жіктелген. Қорытынды көрсеткіштерден құраушы индекстерін қорытып алу әдістері ұсыналған. Ол тұрмыстың нақтылы бір қырын бағалауға мүмкіндік береді. Құраушы индекстерден тұрмыс деңгейінің 11 құрылымдық топтары бойынша туындама индекстерді анықтау әдістері берілген. Осы туындама индекстердің негізінде тұрмыс деңгейі индексі анықталады.

Көрсеткіштер жүйесі халықтың тұрмысының мейілінше көп саласын қамтыған және тұрмыс деңгейін тек ресми, статистикалық көрсеткіштер негізінде объективті бағалауға жол ашады. Сондай-ақ, ол әлемдік, халықаралық, ел және елішілік деңгейлерде тұрмыс деңгейлерін аумақтық және уақыттық кеңістіктерде салыстыруға мүмкіндік береді. Әдістеме елдің, аймақтың статистикалық қызметтерімен тұрмыс деңгейлерін анықтау және

оларды салыстыру жұмыстарында қолдануға толық жарамды және қазіргі мұндай қызметтердегі олқылықтардың орынын толтырады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Zhanat M.** Methodology of determining the level of living // Life Science Journal. – 2013. – № 10 (8 s). – R. 431-441.

2 United Nations Development Programme. Human Development Index (HDI). [Электрондық ресурс]. – URL: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI> (қаралған күні 10.06.2023)

3 Happy Planet Index. What is the Happy Planet Index? [Электрондық ресурс]. – URL: <https://happyplanetindex.org/learn-about-the-happy-planet-index/> (қаралған күні 10.06.2023)

4 Legatum Centre for National Prosperity. Index Methodology. [Электрондық ресурс]. – URL: <https://www.prosperity.com/about/methodology> (қаралған күні 10.06.2023)

5 **Puskorius S.** The Methodology of Calculation the Quality of Life Index // International Journal of Information and Education Technology. Vol. 5, No. 2, February 2015. – R.156-159

6 ҚР-ның Ұлттық статистика бюросы. Тұрмыс деңгейі статистикасы/Халықтың табыстары/Халықтың атаулы ақшалай табыстары (бағалау). [Электрондық ресурс]. – URL: <https://tal dau.stat.gov.kz/kk/NewIndex/GetIndex/704447?keyword=> (қаралған күні 10.06.2023)

7 ҚР-ның Ұлттық Банкі. Екінші деңгейдегі банктердің экономикаға кредиттері (тарихи деректер). [Электрондық ресурс]. – URL: <https://nationalbank.kz/kz/news/loans-to-economy-from-second-tier-banks/rubrics/1840> (қаралған күні 10.06.2023)

8 Food and Agriculture Organization of the United Nations. Cost and Affordability of a Healthy Diet (CoAHD). [Электрондық ресурс]. – URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/CAHD> (қаралған күні 10.06.2023)

9 ҚР-ның Ұлттық статистика бюросы. Ұлттық шоттар статистикасы. [Электрондық ресурс]. – URL: – <https://stat.gov.kz/api/iblock/element/5284/file/kk/> (қаралған күні 10.06.2023)

10 ҚР-ның Ұлттық статистика бюросы. Тұрмыс деңгейі статистикасы/Кедейлік, теңсіздік көрсеткіштері және табыстарды/шығыстарды халықтың квантильдік топтары бойынша бөлу/Кедейлік көрсеткіштері. [Электрондық ресурс]. – URL: – <https://tal dau.stat.gov.kz/ru/NewIndex/GetIndex/704504> (қаралған күні 10.06.2023)

11 ҚР-ның Ұлттық статистика бюросы. Тұрмыс деңгейі статистикасы/Халықтың шығыстары/Ақшалай шығыстар/орташа жан басына шаққандағы халықтың ақшалай шығыстары/орташа жан басына шаққандағы халықтың тұтыну шығыстары. [Электрондық ресурс]. – URL: <https://taldau.stat.gov.kz/ru/NewIndex/GetIndex/704467> (қаралған күні 10.06.2023)

Басып шығаруға 30.11.23 қабылданды.

Жанат М., Хасенова С. М., Дәуім Ж.

Торайғыров университет, Республика Казахстан, г. Павлодар

Принято к изданию 30.11.23.

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОЦЕНКИ УРОВНЯ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ НА ОСНОВЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ИНДЕКСА «ДОХОД-ПОТРЕБЛЕНИЕ»

Авторы представляют в статье результаты своего проведенного исследования, посвященного пересмотру методических подходов в интегральной оценке уровня жизни населения.

Новый подход, предлагаемый авторами, заключается в определении актуальности отдельных индексов в общей системе показателей, характеризующих уровень жизни населения в современных условиях. Авторы обосновывают важность такого показателя, как индекс «доход-потребление» населения. Раскрыта авторская методика определения этого показателя на основе официальных статистических данных. Рассмотрены и проанализированы все составляющие показателя индекса «доход-потребление» населения, а также отмечены сложности его расчета и пути их преодоления. В статье представлен практический расчет этого индекса для Казахстана по данным за 2014-2020 годы. Важной является интерпретация полученного в результате расчета индекса «доход-потребление» для анализа и оценки уровня жизни населения Казахстана. Авторы рассмотрели индекс в динамике за несколько лет, что позволило улучшить раскрытие тенденций изменения уровня жизни населения Казахстана. Отмечена необходимость и уместность использования индекса «доход-потребление» только в комплексе с другими общепринятыми показателями интегральной оценки уровня жизни населения.

Целью исследования авторы ставили определение подходов для совершенствования методики оценки уровня жизни.

Ключевые слова: уровень жизни, денежные доходы, потребительские расходы, долги населения, суточная стоимость питания, справедливое распределение доходов

M. Zhanat, S. M. Khasenova, Zh. Dauit

Toraighyrov University, Republic of Kazakhstan, Pavlodar,

Accepted for publication on 30.11.23

METHODICAL ASPECTS OF ASSESSING THE STANDARD OF LIVING OF THE POPULATION ON THE BASIS OF THE DEFINITION OF THE «INCOME-CONSUMPTION» INDEX

The authors present in the article the results of their research devoted to the revision of methodological approaches in the integral assessment of living standards of the population.

The new approach proposed by the authors consists in determining the relevance of individual indices in the general system of indicators characterizing the living standards of the population in modern conditions. The authors substantiate the importance of such an indicator as the index “income-consumption” of the population. The author’s methodology of determining this index on the basis of official statistical data is disclosed. All components of the index «income-consumption» of the population are considered and analyzed, as well as the difficulties of its calculation and ways to overcome them are noted. The article presents a practical calculation of this index for Kazakhstan according to the data for 2014-2020. The interpretation of the resulting calculation of the index «income-consumption» for analyzing and assessing the standard of living of the population of Kazakhstan is important. The authors considered the index in dynamics for several years, which allowed to improve the disclosure of trends in the living standards of the population of Kazakhstan. The necessity and appropriateness of using the index «income-consumption» only in complex with other generally accepted indicators of integral assessment of living standards of the population was noted.

The authors aimed to determine the approaches to improve the methodology of assessing the standard of living.

Keywords: level of living, monetary income, consumption expenditures, individuals' debts, daily nutrition, equitable benefit sharing

REFERENCES

- 1 **Zhanat M.** Methodology of determining the level of living // Life Science Journal. – 2013. – № 10 (8s). – R. 431-441.
- 2 United Nations Development Programme. Human Development Index (HDI). [Electronic Source]. – URL: – <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI> (accessed 10.06.2023)
- 3 Happy Planet Index. What is the Happy Planet Index? [Electronic Source]. – URL: <https://happyplanetindex.org/learn-about-the-happy-planet-index/> (accessed 10.06.2023)
- 4 Legatum Centre for National Prosperity. Index Methodology. [Electronic Source]. – URL: <https://www.prosperity.com/about/methodology> (accessed 10.06.2023)
- 5 **Puskorius S.** The Methodology of Calculation the Quality of Life Index // International Journal of Information and Education Technology. Vol. 5, No. 2, February 2015. – R.156-159
- 6 QR-nyń Ulttyq statistika býrosy. Turmys deńgei statistikasy/Halyqtyń tabystary/Halyqtyń ataýly aqshalai tabystary (baǵalaý) [National Bureau of Statistics of the Republic of Kazakhstan. Statistics of the standard of living/ Income of the population/Nominal monetary income of the population (estimate)]. [Elektrondyq resurs]. – URL: – <https://tal dau.stat.gov.kz/kk/NewIndex/GetIndex/704447?keyword=> (qaralǵan kúni 10.06.2023)
- 7 QR-nyń Ulttyq Banki. Ekinshi deńgeidegi bankterdiń ekonomikaǵa kreditteri (tarıhı derekter) [National Bank of the Republic of Kazakhstan. Second-tier banks' loans to the economy (historical data)]. [Elektrondyq resurs]. – URL: <https://nationalbank.kz/kz/news/loans-to-economy-from-second-tier-banks/rubrics/1840> (qaralǵan kúni 10.06.2023)
- 8 Food and Agriculture Organization of the United Nations. Cost and Affordability of a Healthy Diet (CoAHD). [Electronic Source]. – URL: – <https://www.fao.org/faostat/en/#data/CAHD> (accessed 10.06.2023)
- 9 QR-nyń Ulttyq statistika býrosy. Ulttyq shottar statistikasy [National Bureau of Statistics of the Republic of Kazakhstan. National accounts statistics]. [Elektrondyq resurs]. – URL: – <https://stat.gov.kz/api/iblock/element/5284/file/kk/> (qaralǵan kúni 10.06.2023)
- 10 QR-nyń Ulttyq statistika býrosy. Turmys deńgei statistikasy/Kedeılık, teńsizdik kórsetkishteri jáne tabystardy/shyǵystardy halyqtyń kvantıldik toptary

boiynsha bólý/Kedenlik kórsetkishteri [National Bureau of Statistics of the Republic of Kazakhstan. Standard of living statistics/Poverty, inequality indicators and income/expenditure distribution by quantile groups of the population/Poverty indicators]. [Elektrondyq resurs]. – URL: – <https://taldau.stat.gov.kz/ru/NewIndex/GetIndex/704504> (qaralǵan kúni 10.06.2023)

11 QR-nyń Ulttyq statistika býrosy. Turmys deńgei statistikasy/Halyqtyń shyǵystary/Aqshalai shyǵystar/ortasha jan basyna shaqqandaǵy halyqtyń aqshalai shyǵystary/ortasha jan basyna shaqqandaǵy halyqtyń tutyný shyǵystary [National Bureau of Statistics of the Republic of Kazakhstan. Standard of living statistics/Expenditure of the population/Monetary expenditure/Average monetary expenditure of the population per capita/Average consumption expenditure of the population per capita]. [Elektrondyq resurs]. – URL: – <https://taldau.stat.gov.kz/ru/NewIndex/GetIndex/704467> (qaralǵan kúni 10.06.2023)

Теруге 29.11.2023 ж. жіберілді. Басуға 29.12.2023 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

2.86 Mb RAM

Шартты баспа табағы 9,15

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: А. К. Мыржикова

Корректор: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Тапсырыс № 4164

Сдано в набор 29.11.2023 г. Подписано в печать 29.12.2023 г.

Электронное издание

2.86 Mb RAM

Усл.п.л. 9,15. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: А. К. Мыржикова

Корректор: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Заказ № 4164

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz

www.vestnik-economic.tou.edu.kz